

що жертва безсила і потребує опіки. У дорослому віці таке прагнення часто переростає у необхідність контролювати слабого партнера.

З іншого боку, свідок може стати потенційною жертвою насильства, особливо якщо в дитинстві він внутрішньо виправдовував агресора. Для такої дитини підпорядкування сильнішому фіксується як норма, що робить її вразливою для віктимізації у дорослому житті.

У підсумку можна зазначити, що діти, які стають свідками домашнього насильства, є постраждалими особами за законом, але на практиці їхній захист є вкрай неефективним. Хоча вони мають право на відшкодування моральної шкоди та обмежувальні приписи, суди й поліція рідко надають їм цей статус. Це ускладнюється тим, що діти часто бояться чи соромляться говорити про насильство, а покарання для кривдників не виконують превентивної ролі.

Держава має забезпечити безперервну ідентифікацію таких дітей та посилити цивільно-правовий захист, адже психологічна травма свідчення насильства формує цикл агресії в їхньому майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 17.10.2025)
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 .01.2003 ,№ 435-IV URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 19.10.2025)
3. Діти-свідки домашнього насильства. Що робити, щоб на Чугуївщині стали видимими такі діти? м. Харків, 2021.
4. Забезпечення надання правових послуг особам, постраждалим від домашнього насильства : практичний посібник для надавачів правової допомоги / К. Л. Бойчук, С. М. Бреус, Т. І. Бугаєць, Л. О. Гриценко, Д. О. Пилипенко; за заг. ред. д.ю.н., доц. А. Б. Благої. Київ, 2023. 136 с.

Мазур Вікторія Вікторівна, доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент

Ланчковський Юрій Вікторович, аспірант кафедри цивільного права та процесу НАВС

СИНЕРГІЯ ПРАВОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У БОРОТБІ З ГЕНДЕРНИМ НАСИЛЬСТВОМ В Е-СУДОЧИНСТВІ

Гендерно зумовлене насильство залишається однією з найсерйозніших проблем у сфері захисту прав людини. Світова спільнота, включно з Україною, формує комплексні правові інструменти, спрямовані на запобігання насильству, його припинення та забезпечення доступу постраждалих до ефективного правосуддя. У той же час стрімка цифровізація державних інституцій відкриває

нові можливості для гарантування доступності судового захисту. Україна активно впроваджує електронне судочинство, яке здатне не лише підвищити ефективність судового процесу, а й стати важливим механізмом реалізації міжнародних стандартів у сфері боротьби з гендернозумовленим насильством.

Тому необхідно проаналізувати взаємозв'язок між міжнародними та національними правовими інструментами протидії гендерно зумовленому насильству і розвитком електронного судочинства в Україні, а також розглянути потенціал цифрових технологій для посилення захисту постраждалих.

Одним з ключових міжнародних документів у сфері боротьби з гендерно зумовленим насильством є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Вона містить комплексний підхід, заснований на чотирьох напрямках: запобігання, захист, переслідування винних і комплексна державна політика. Конвенція зобов'язує держави забезпечити постраждалим доступ до ефективного правосуддя, швидке реагування на факти насильства, захист приватності та безпеки [1].

Важливим міжнародним інструментом є також Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), у якій гендерне насильство визначене як форма дискримінації. Загальні рекомендації Комітету CEDAW підкреслюють, що держава повинна створити механізми, які гарантують постраждалим можливість звернутися за захистом без бар'єрів – психологічних, соціальних, економічних чи фізичних [2].

У документах ООН, Ради Європи та ОБСЄ неодноразово наголошується на важливості адаптації правових процедур до потреб постраждалих, включно з можливістю дистанційних процедур та використання захищених комунікацій. Таким чином, міжнародне приватне право фактично підтримує ідею цифровізації правосуддя як елементу доступності.

Україна не залишилася осторонь, і також створила та закріпила на законодавчому рівні ряд нормативно-правових актів, спрямованих на протидію гендерно зумовленому насильству. Серед основних: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає механізми реагування, повноваження органів влади, а також види приписів для захисту постраждалих [3]. Окрім того в Кримінальному кодексі України містяться статті щодо домашнього насильства, переслідування, сексуальних злочинів та інших форм гендерно зумовленому насильству, в Кримінально-процесуальному кодексі України, який встановлює процедури збирання доказів, допитів, участі постраждалих у суді, а також в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних кодексах, що передбачають можливість електронної комунікації учасників процесу із судом, зокрема в Цивільно- процесуальному кодексі України тощо.

Після ратифікації Стамбульської конвенції Україна розпочала поступове удосконалення інституційних механізмів захисту постраждалих, включно з необхідністю забезпечення доступного та безпечного правосуддя. Це створює підґрунтя для інтеграції електронних інструментів у сферу судочинства у справах про гендерно зумовлене насильство.

Розвиток електронного судочинства в Україні є частиною цифровізації державного управління. Його основою виступають Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) та її підсистема «Електронний суд», які забезпечують подачу документів онлайн, участь у судових засіданнях дистанційно, доступ до матеріалів справи та електронну комунікацію між судом і учасниками процесу. У контексті боротьби з гендерно зумовленим насильством електронне судочинство має низку унікальних переваг: 1) спрощений доступ до суду (постраждалі часто обмежені у свободі пересування або зазнають контролю з боку кривдника. Електронна подача заяв, клопотань чи доказів дозволяє уникнути фізичного контакту з кривдником, заощадити час, подати заяву навіть у ситуаціях, коли особа перебуває в небезпеці або тимчасово переміщується. Це відповідає стандартам Стамбульської конвенції щодо мінімізації бар'єрів доступу до правосуддя [1]); 2) оперативність винесення термінових рішень (електронне судочинство дає змогу прискорити розгляд заяв про винесення термінового заборонного припису, обмежувального припису, заходів забезпечення доказів або позову. Швидкість прийняття таких рішень часто є критичною для безпеки постраждалих. Цифрові інструменти скорочують бюрократичні процедури та мінімізують ризики затримок); 3) можливість дистанційної участі в суді(віддалені засідання суттєво знижують психологічний тиск на постраждалих, які не завжди готові перебувати в одному приміщенні з кривдником. Дистанційна участь у засіданні полегшує доступ до суду, зменшує ризик повторної травматизації, дозволяє врахувати потреби осіб, які перебувають у тимчасових прихистках, лікарнях або інших безпечних місцях); 4) підвищення рівня захисту персональних даних та конфіденційності (електронне судочинство передбачає використання захищених каналів комунікації, електронного підпису, шифрування. У справах про гендерно зумовлене насильство конфіденційність має особливе значення, оскільки розголошення інформації може створити додаткову загрозу для постраждалої особи); 5) створення реєстрів та аналітичних інструментів (цифровізація судової системи дозволяє формувати статистичні бази та реєстри щодо кількості справ про гендерно зумовлене насильство, типів ухвалених рішень, ефективності застосування захисних приписів. Такі дані сприяють вдосконаленню державної політики, а також відповідають міжнародним вимогам щодо моніторингу та звітності).

Попри значний потенціал електронного судочинства, існують і певні ризики: 1) цифрова нерівність (не всі постраждалі мають технічні можливості або навички для користування електронними сервісами. Це особливо актуально для сільських територій, людей похилого віку або осіб з інвалідністю); 2) потреба у захисті електронних даних (спори щодо гендерно зумовлене насильство містять чутливу інформацію, і порушення конфіденційності може мати тяжкі наслідки, тому необхідний високий рівень кібербезпеки); 3) недостатня інтеграція між системами (для комплексної протидії насильству потрібно налагодити взаємодію між судами, поліцією, соціальними службами, мобільними групами реагування та медичними установами); 4) психологічні бар'єри (деякі постраждалі потребують очного контакту з представниками правосуддя, психологічної підтримки та супроводу); 5) неоднакова практика використання електронних засобів у судах(запровадження

цифрових технологій залежить від матеріально-технічного забезпечення та підготовки персоналу, що може створювати нерівність між регіонами).

Для підвищення ефективності електронного судочинства в справах про гендерно зумовлене насильство доцільно розширити функціональні можливості «Електронного суду», зокрема щодо подачі заяв про захисні приписи в окремому спрощеному режимі; забезпечити безкоштовний доступ постраждалих до цифрових сервісів через центри надання адміністративних послуг, соціальні служби та кризові центри; підвищити рівень цифрової грамотності працівників судів і правоохоронних органів; запровадити спеціальні стандарти щодо електронної фіксації доказів у справах про гендерно зумовлене насильство; забезпечити повну інтеграцію даних міжсудовими, правоохоронними та соціальними інституціями.

Ці кроки дозволять не лише підвищити ефективність правосуддя, але й виконати міжнародні зобов'язання України у сфері захисту прав людини.

Отже, міжнародні та національні правові інструменти у сфері боротьби з гендерно зумовленим насильством формують комплексний механізм захисту постраждалих та відповідальності кримінальників. Розвиток електронного судочинства в Україні значно розширює можливості реалізації цих стандартів, забезпечуючи оперативність, доступність і безпечність правосуддя. Електронні сервіси спрощують подачу документів, дозволяють дистанційно брати участь у судових засіданнях, зберігати конфіденційність і прискорюють розгляд справ, що особливо важливо у випадках, де існує загроза життю та здоров'ю постраждалих.

Водночас цифровізація вимагає врахування низки викликів – від нерівного доступу до технологій до потреби у високому рівні кіберзахисту. Подальший розвиток електронного судочинства має відбуватися з урахуванням міжнародних правових стандартів і потреб вразливих груп.

Таким чином, синергія правових інструментів і цифрових технологій створює нову якість державної політики у сфері протидії гендерно зумовленому насильству та забезпечує ефективний захист прав людини в умовах цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Конвенція Ради Європи від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення 17.11.2025 р.).
2. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 06.10.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення 17.11.2025 р.).
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради, 2018, № 5, ст.35.